

Dalius Jatužis

VU Neurologijos ir neurochirurgijos klinika

Ūminio insulto požymiai, diagnostika ir ikihospitalinė pagalba

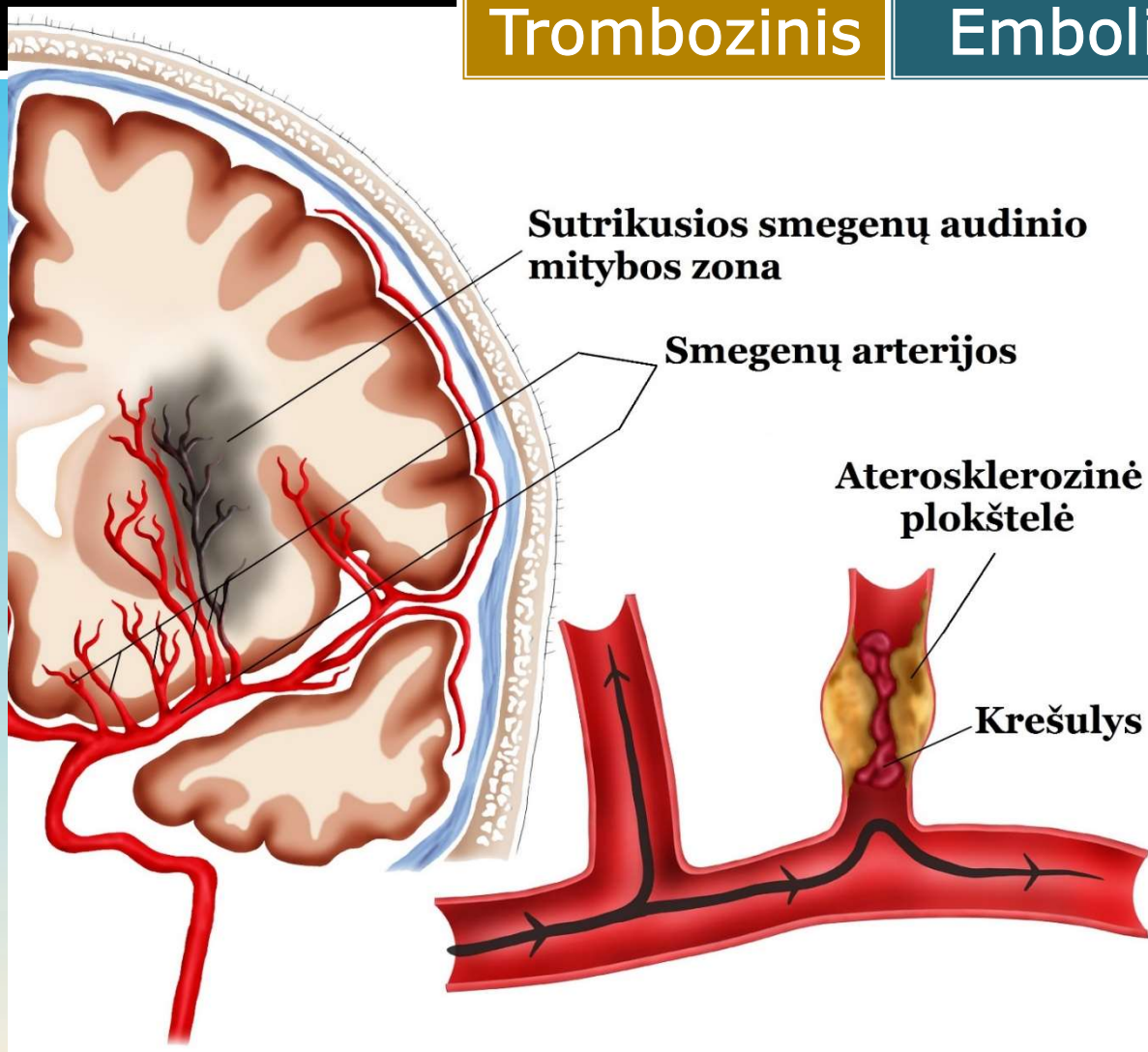

GMP darbuotojų mokymai, 2019 m.

Išeminis insultas

Trombozinis

Embolinis

Išeminio insulto apibrėžimas

- **Išeminis insultas (galvos smegenų infarktas)** – staigiai išsivystęs kraujagyslinės kilmės neurologinis deficitas, besitęsiantis ilgiau 24 val. atitinkantis tam tikros arterijos baseiną¹
  - Aterotrombozinis
  - Embolinis
  - Dėl vazospazmo
  - Dėl pernelyg aktyvaus kraujo krešėjimo

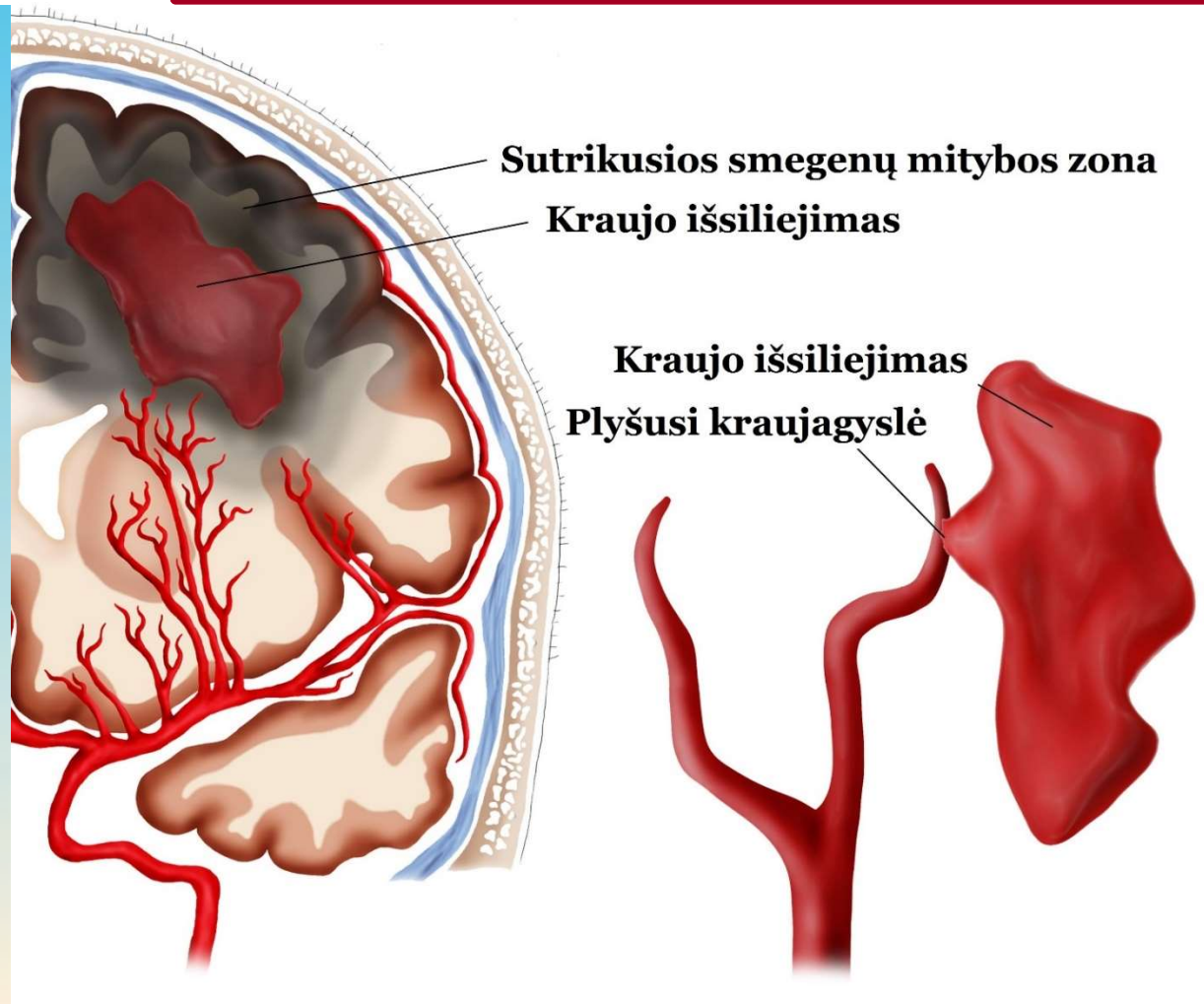
Jei simptomai patys praeina?

- **Praeinantysis smegenų išemijos priepuolis**
  - išeminės kilmės židininiai neurologiniai simptomai, kurie tęsiasi iki 24 val.
  - kartais vadinamas mikroinsultu ar priešinsultine būkle
- Daugumos PSIP simptomai praeina per 30-60 minučių
- Tik <15% atvejų simptomai pilnai išnyksta, jei tęsiasi daugiau kaip >1 val.

PSIP svarba

- 50% patyrusių PSIP nesikreipia į gydytojus¹
- **PSIP yra svarbus insultą pranašaujantis epizodas:**
  - didžiausia rizika – pirmąją savaitę
  - 50% insultų įvyksta per pirmas 2 paras²
- Skubi pagalba ir diagnostiniai tyrimai PSIP ir insulto atveju iš esmės nesiskiria

Hemoraginis insultas (kraujo išsiliejimas į smegenis)

Insultas Lietuvoje

- Dėl insulto kasmet miršta apie 3,5 tūkstančio žmonių (pagal oficialią statistiką)
- Kasmet registruojama >10 tūkstančių naujų insulto atvejų
- Pagrindinė sunkaus neįgalumo priežastis

Išeminis insultas sudaro >85% visų insultų

Ar insultas yra ūminė liga?

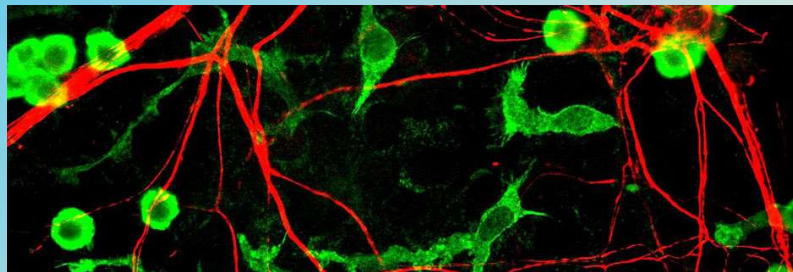
- **TAIP, NEABEJOTINAI**
- Time is brain:

Laikas yra smegenys

“Laikas yra smegenys”

Neuronų žuvimas tipinio supratentorinio išeminio insulto atvejais

	Žuvo neuronų	Žuvo sinapsių	Žuvo mielinizuotų skaidulų	Pagreitėjo senėjimas
Per insultą	1.2 mlrd.	8.3 trilijonų	7140 km	36 m.
Per 1 val.	120 mln.	830 mlrd.	714 km	3.6 m.
Per 1 min.	1.9 mln.	14 mlrd.	12 km	3.1 sav.
Per 1 sek.	32,000	230 mln.	200 m	8.7 val.

Saver J. *Stroke* 2006;37:263-266.

Atpažinimo problema

- 70% pacientų neatpažįsta pirmųjų galvos smegenų kraujotakos sutrikimo požymių ir laiku nesikreipia į gydytojus

Chandratheva A, et al. Stroke 2010;41:1108-1114.

Insulto diagnozė

- Retrospektyvinė
- Tikslī diagnozė galima tik po galvos smegenų vaizdinio tyrimo – KT (MRT)
- Iki to – ūminis galvos smegenų kraujotakos sutrikimas
- Staigiai išsivystę kraujagyslinės kilmės neurologinis deficitas

Kas yra židininiai simptomai?

- Konkrečios lokalizuotos neurologinės funkcijos, už kurią atsakinga tam tikra galvos smegenų dalis, sutrikimas
- Kur sutrinka kraujotaka, tokie ir simptomai
- Pagal židininųjų simptomų pobūdį sprendžiama apie pažeidimo lokalizaciją

Ūminio galvos smegenų kraujotakos sutrikimo pasireiškimai

- Insultui **būdingi požymiai** (židininiai simptomai):
  - Vienos kūno pusės galūnių nusilpimas
  - Vienos kūno pusės galūnių nutirpimas
  - Vienos kūno pusės galūnių neigimas
  - Regos sutrikimas, dalies akipločio iškritimas
  - Kalbos sutrikimas (kalbėjimo arba supratimo)

Simptomai ūminiai – atsiranda staiga

Ūminio galvos smegenų kraujotakos sutrikimo pasireiškimai

- **Nežidininiai (nespecifiniai) požymiai:**
  - Sąmonės netekimas
  - Svaigulys
  - Bendras silpnumas
  - Dezorientacija
  - Regėjimo sutrikimas, susijęs su sąmonės netekimu
  - Šlapimo ir išmatų nelaikymas

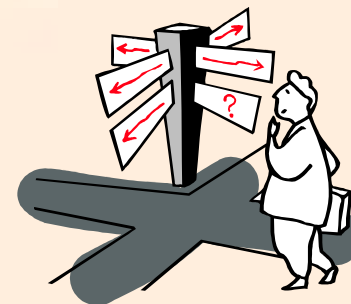
Gali pasitaikyti, bet nebūtinai diagnozei

Ūminio galvos smegenų kraujotakos sutrikimo pasireiškimai

- **Nebūdingi požymiai (kai pasireiškia izoliuotai):**
  - Galvos svaigimas (vertigo)
  - Diplopija (dvejinimasis)
  - Disfagija (rijimo sutrikimas, springimas)
  - Pusiausvyros sutrikimas
  - Ūžimas ausyse
  - Jutimo sutrikimai vienos galūnės arba veido dalyje
  - Amnezija (atminties sutrikimas)
  - Staigaus kritimo priepuoliai ("drop" atakos)
  - Izoliuota dizartriija (artikuliacijos sutrikimas)

Ūminio galvos smegenų kraujotakos sutrikimo diferencinė diagnostika

- Insultas?
- Būklė po epilepsijos priepuolio?
- Migrenos aura?
- Kita neurologinė patologija?
- Vestibulinės sistemos ligos?
- Hipoglikemija?
- Širdies-kraujagyslių patologija?
- Funkciniai (somatoforminiai) sutrikimai?

Anamnezė (I)

- Simptomų atsiradimo pradžia :
  - Tikslus laikas
  - Kas matė
  - Kokie simptomai atsirado pirmiausiai
- Buvę insultai
  - Kada buvo
  - Kokie simptomai buvo jų metu
  - Liekamieji reiškiniai po ankstesnio insulto
- Galvos traumos
  - Kokios, kada buvo, kuo pasireiškė
  - Liekamieji reiškiniai
  - Net menka galvos trauma gali sukelti intrakranijinę kraujosruvą

Anamnezē (II)

- Gretutinēs ligos
- Vartojami vaistai
  - Ypatingas dēmesys antikoagulantams, vaistams nuo cukraligēs, psihotropiniam vaistams
- Operācijas arba intervencinēs procedūros
  - Kada, dēl ko
- Ligonio savarankiškumas iki ligos pradžios

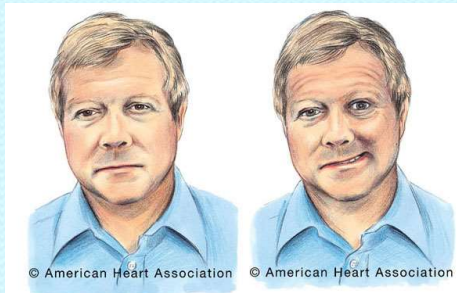
Ligonio apžiūra

- Somatinės būklės įvertinimas
- Sąmonės lygio įvertinimas
- Židininės motorinės funkcijos sutrikimas
- Traukulinis aktyvumas
- Kalbos ir kitų pažinimo funkcijų sutrikimas

CINCINNATI INSULTO SKALĖ

Trumpas neurologinės būklės įvertinimas

Ligos pradžia

Ligonio ir giminių duomenys

Paprašyti ligonį nusišypsoti arba parodyti dantis (stebėti dėl asimetrijos)

Paprašyti ligonį pakelti abi rankas ir jas palaikyti užsimerkus

Paprašyti ligonį pakartoti sakinį

F.A.S.T insulto atpažinimui

F – veidas (*face*)
A – rankos (*arms*)
S – kalba (*speech*)
T – laikas (*time*)

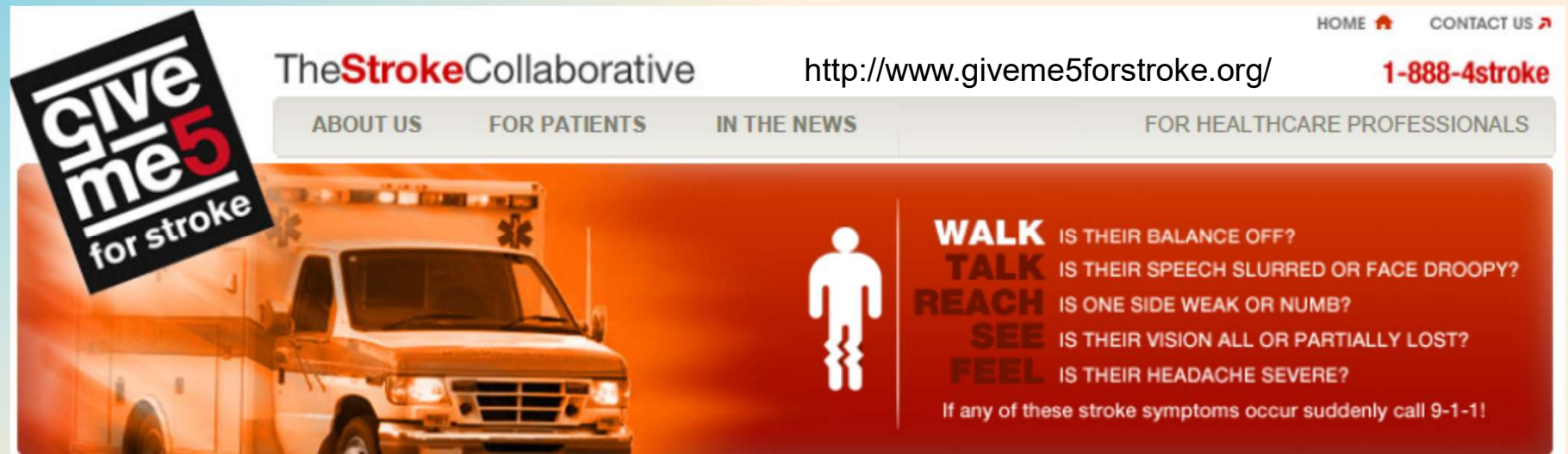
Priemonė insulto ankstyvam atpažinimui, jautrumas 90%, specifiškumas 66%

Yra nors vienas požymis – kuo skubiau pristatyti į insulto centrą

5 gręsianęio insulto požymiai visuomenęs švietimui

Reikalinga skubi pagalba, jei staiga:

- Sutriko eisena (pusiausvyra)
- Sutriko kalba ar nusilpo veidas
- Nusilpo ar nutirpo viena kūno pusę
- Sutriko rega
- Atsirado labai stiprus galvos skausmas (įtariama subarachnoidinė kraujosruva)

give me 5 for stroke

The**Stroke**Collaborative <http://www.giveme5forstroke.org/> **1-888-4stroke**

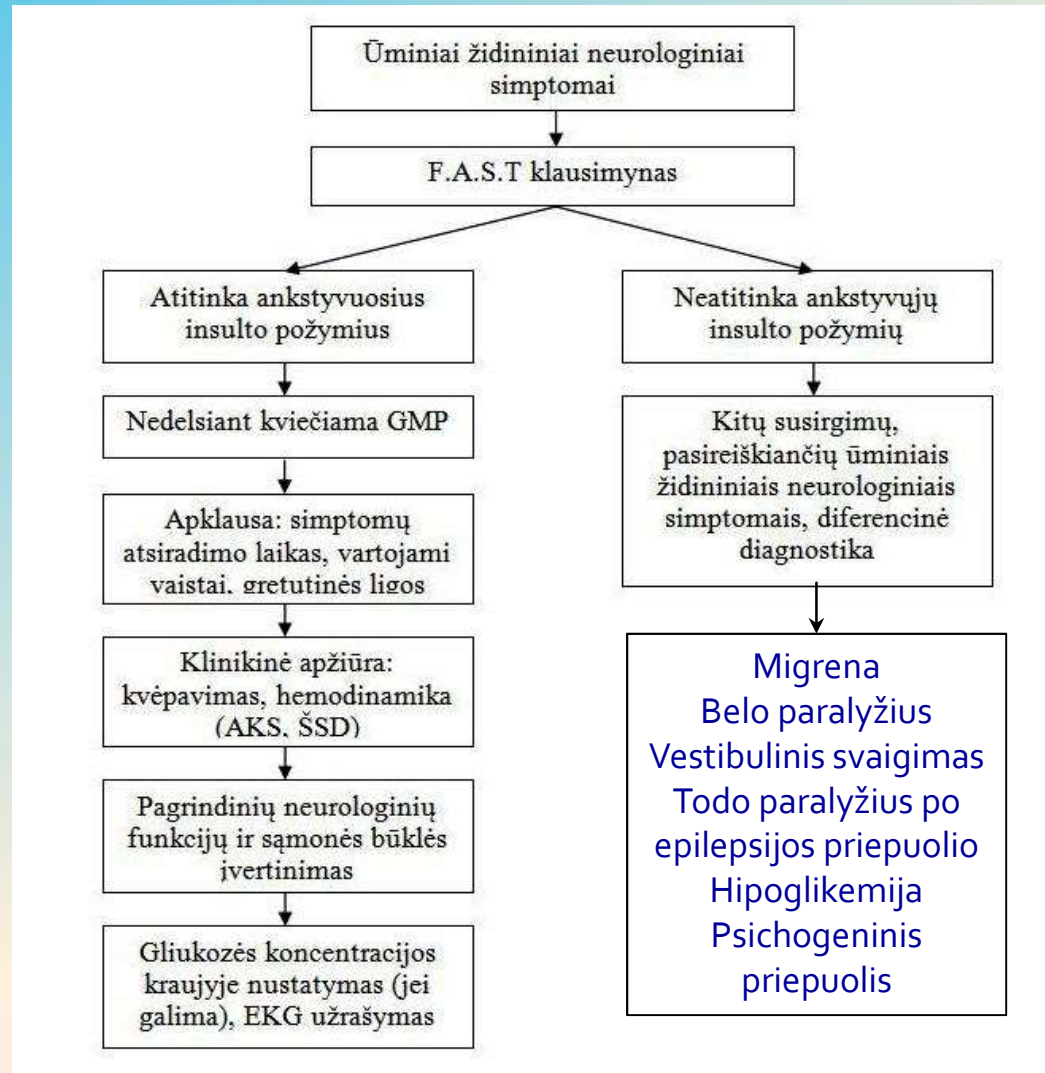
HOME CONTACT US

ABOUT US FOR PATIENTS IN THE NEWS FOR HEALTHCARE PROFESSIONALS

WALK IS THEIR BALANCE OFF?
TALK IS THEIR SPEECH SLURRED OR FACE DROOPY?
REACH IS ONE SIDE WEAK OR NUMB?
SEE IS THEIR VISION ALL OR PARTIALLY LOST?
FEEL IS THEIR HEADACHE SEVERE?

If any of these stroke symptoms occur suddenly call 9-1-1!

Insulto ikistacionarinės diagnostikos algoritmas

Neurologijos seminarai 2012;
16(52):163-195

Ar insultas yra pagydoma liga?

- Laiku pradėjus – dažnai
- Laiku pradėtas gydymas leidžia sumažinti mirštamumą
- Laiku pradėtas gydymas leidžia geriau atstatyti sutrikusias funkcijas ir sumažinti liekamąją negalią po insulto

Ūminio galvos smegenų kraujotakos sutrikimo gydymas

- Ikihospitalinis etapas
- Hospitalinis etapas:
  - Bazinis (nespecializuotas) gydymas
  - Specializuotas (reperfuzinis) gydymas
- Reabilitacinis gydymas (ankstyvas)
- Profilaktinis gydymas (antrinė profilaktika)

Ikihospitalinio etapo tikslai

- Kuo greičiau pagrįstai įtarti ūminį galvos smegenų kraujotakos sutrikimą
- Užtikrinti gyvybiškai svarbias organizmo funkcijas
- Pradėti nespecializuotą gydymą
- Kuo skubiau pristatyti ligonį į specializuotą įstaigą, kur galimas adekvatus ligonio tolimesnis stebėjimas bei gydymas

ESO rekomendacijos (1)

- Rekomenduojamas neatidėliotinas kontaktas su GMP tarnyba ir skubus GMP brigados išsiuntimas **(klasė II, lygis B)**
- Rekomenduojama suteikti tokiems ligoniams pirmenybę ir iš anksto informuoti gydymo įstaigą (prenotifikacija) **(klasė III, lygis B)**
- Rekomenduojama, kad ligoniai su įtariamu insultu būtų kuo greičiau transportuojami į specializuotus insulto centrus, kur galimas ankstyvas gydymas **(klasė III, lygis B)**

ESO rekomendacijos (2)

- Rekomenduojama, kad dispečeriai bei GMP personalas būtų treniruojami atpažinti ankstyvą insultą, naudojant paprastas priemones (FAST testą) **(klasė IV, GKP)**
- Rekomenduojama, kad atokiose vietovėse siekiant pagerinti ligonio pristatymą būtų naudojami malūnsparniai **(klasė III, lygis C)**
- Rekomenduojama, kad atokiose vietovėse siekiant pagerinti gydymo rezultatus būtų naudojama telemedicina **(klasė II, lygis B)**
- Rekomenduojama, kad ligoniai su įtariamu PSIP būtų skubiau pristatomi į TIA kliniką arba medicinos centrą, kur galimas skubus ištyrimas bei gydymas **(klasė III, lygis B)**

Ikistacionarinė pagalba (1)

- Iki stacionaro bendrosios praktikos gydytojams, GMP medicininiam personalui būtina:
  - Įvertinti kvėpavimo takų būklę ir užtikrinti jų praeinamumą
    - Išvalyti burnos ertmę
    - S formos vamzdelis
    - Esant reikalui - intubuoti
  - Įvertinti bei užtikrinti kvėpavimo funkciją
    - O₂ per kateterį (jei $So_2 < 95\%$)
    - O₂ terapija per kaukę (jei $So_2 < 95\%$)
    - DPV

Ikistacionarinė pagalba (2)

- Iki stacionaro bendrosios praktikos gydytojams, GMP medicininiam personalui būtina:
  - Įvertinti širdies veiklą ir, esant reikalui, koreguoti jos veiklos sutrikimus
  - Koreguoti hipoglikemiją (10 - 20% gliukozės tirpalas į veną)
    - Jei nėra galimybės įvertinti glikemijos ir įtariama hipoglikeminė koma – skirti gliukozę
  - Pradėti infuzoterapiją
  - Neskirti antiagregantų ir antikoagulantų
  - Neskirti jokių papildomų medikamentų

Galvos smegenų insulto diagnostikos, gydymo, profilaktikos ir rehabilitacijos metodinės rekomendacijos (2015, 2019)

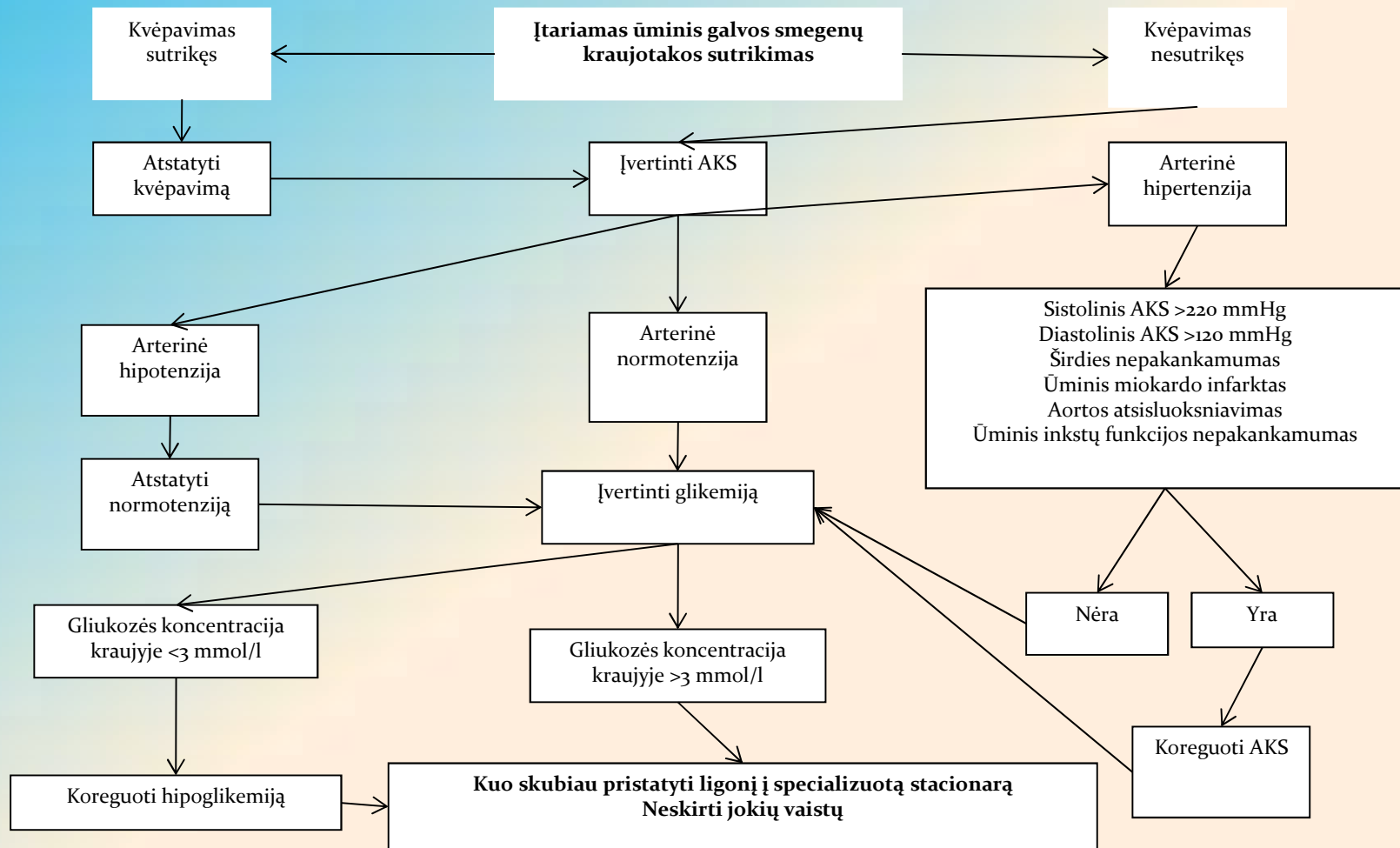
Ikistacionarinė pagalba (3)

- Įvertinti AKS ir esant reikalui, jį koreguoti
  - hipotenzija koreguojama visais atvejais, naudojant infuzinę terapiją (0,9% NaCl arba Ringerio tirpalu; neskirti 5% gliukozės ir 0,45% NaCl tirpalų) ir, esant reikalui, skirti vazopresorius
  - Arterinės hipertenzijos rekomenduojama nekoreguoti, išskyrus sekančias kliniškes situacijas:
    - Sistolinis AKS >220 mmHg, diastolinis AKS > 120 mmHg
    - Ūminis širdies nepakankamumas
    - Ūminis miokardo infarktas
    - Plaučių edema
    - Aortos atsisluoksniavimas
    - Ūminis inkstų funkcijos nepakankamumas
  - **AKS korekcijai nenaudoti nifedipino**

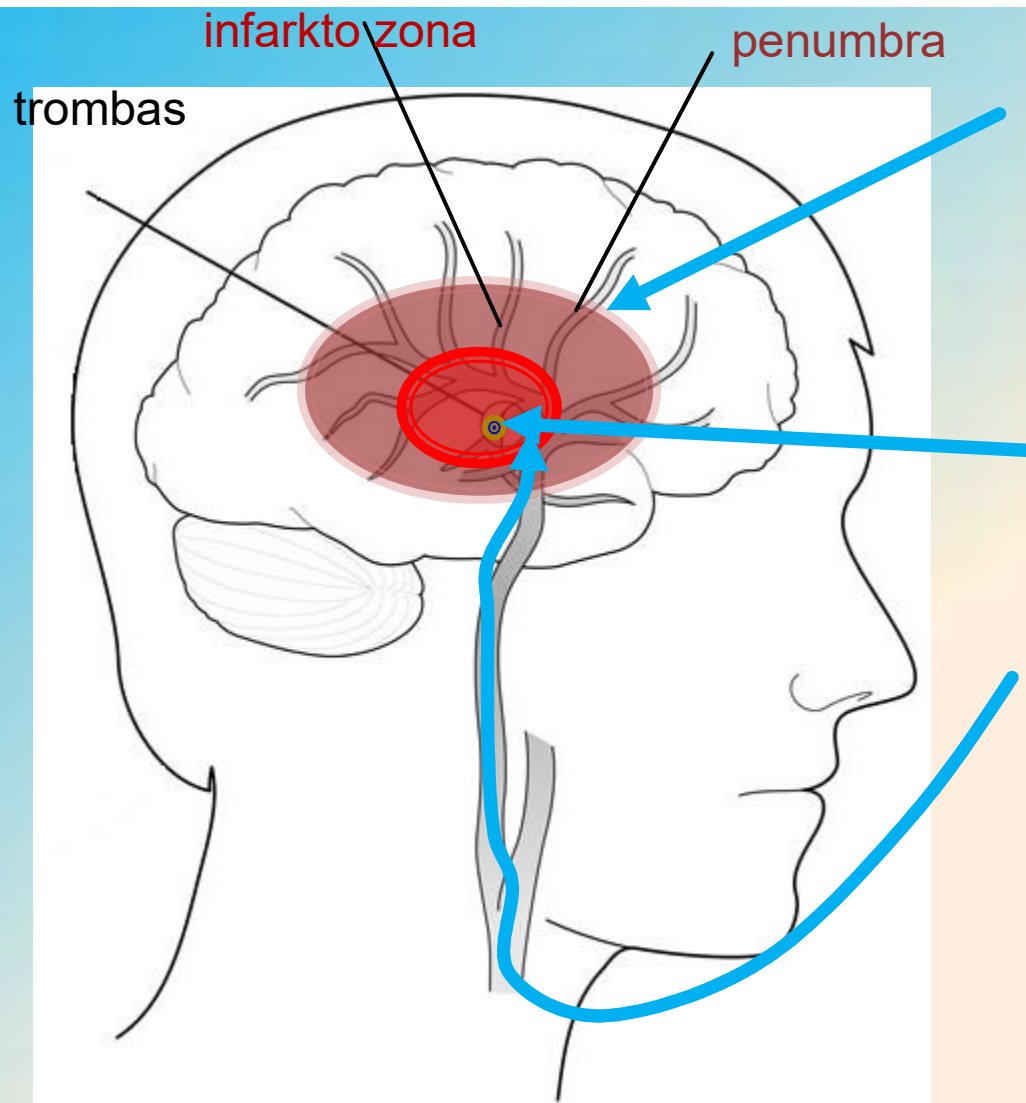
Galvos smegenų insulto diagnostikos, gydymo, profilaktikos ir reabilitacijos metodinės rekomendacijos (2015, 2019)

Ikistacionarinio gydymo schema

Specializuoto gydymo strategijos

Neuroprotektoriai

- padeda pažeistiems neuronams išgyventi

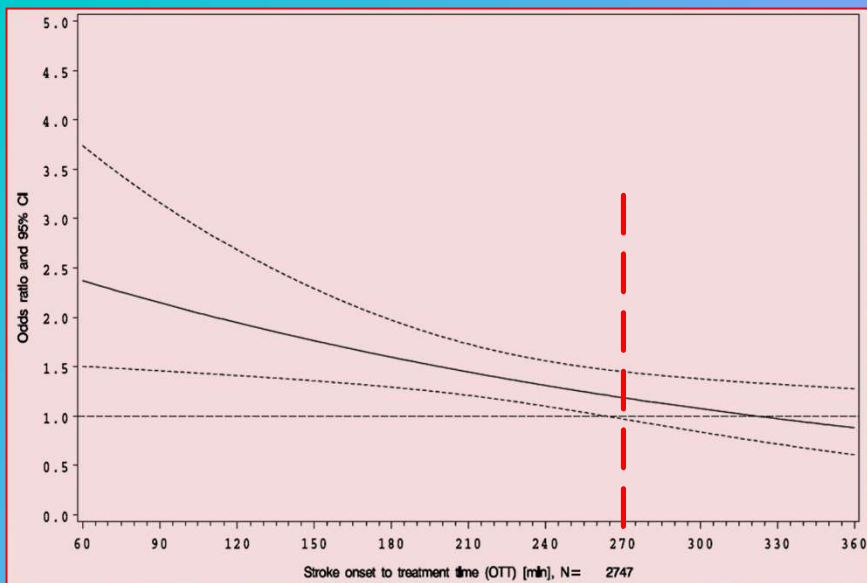
Trombolitikai

- tirpdo trombą

Mechaniniai prietaisai

- kateteriu pašalina trombą iš užkimštos smegenų arterijos

Trombolizės efektyvumas ir laikas

Nauja suminė analizė: mRS 0-1 po 90 d.
NINDS 1&2, ATLANTIS A&B, ECASS II,
ECASS III, EPITHET^{1,2}

mRS – modifikuota Rankino skalė

0-90 min

90-180 min

180-270 min

¹Lees KR, et al. Lancet 2010;375:1695-703

²Saver JI, et al. Lancet 2010;375:1667-8

Sužinokite tai, kas vėliau gali būti labai svarbu

- Kada atsirado pirmieji insulto požymiai, arba (jei pradžia nežinoma, pvz., insultas įvyko miegant arba nieko nesant namie) kada kas nors matė ligonį sveiką?
- Kokiomis ligomis serga pacientas, kokius vaistus vartojo paskutiniu metu?
- Ar paskutiniaisiais mėnesiais ligonis neturėjo didelių operacijų, kraujavimų ar kitų sunkių ligų?

Raskite ligonj su ūminiu insultu

Darbo koordinavimas

- Ligonio perdavimas iš rankų į rankas
- Išsamios informacijos apie ligonį pateikimas
  - Susirgimo laikas
  - Svarbios gretutinės ligos
  - Suteikta pagalba iki stacionaro
  - Papildoma informacija
- **Priėmimo skyriaus gydytojo įspėjimas apie atvykstantį pacientą**

Nerekomenduojami ikihospitaliniai veiksmai

- Nesant būtinumo, nepradėti mažinti kraujo spaudimo
- Neskirti masyvių IV skysčių infuzijų
- Neskirti gliukozės tirpalo, jei nėra hipoglikemijos
- Neužlaikyti pervežimo

Išvados

- Išeminis insultas – urgentinė patologija, reikalaujanti kuo skubesnės pagalbos
- Teisingas ligonio skundų ir simptomų interpretavimas leidžia pagrįstai įtarti insultą
- Laiku ir teisingai įtarus insultą bei suteikus adekvačią pagalbą visuose lygiuose, galima reikšmingai sumažinti insulto sukeltą invalidumą
- Svarbus vaidmuo atitenka GMP personalui, galinčiam laiku įtarti insultą bei kuo skubiau pristatyti ligonį į gydymo įstaigą

